

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theologia Moralis

Antehac ex probatis Auctoribus breviter concinnata

Busenbaum, Hermann

Coloniæ Agrippinæ, 1707

Q. 10. An dictamen Conscientiæ debeat esse certum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-42634

lexit, consideret, quantum res & tempus fert, utrum ex duobus illis sit vel videatur minus malum, idque eligat, & non peccabit: v. g. in casu prædicto, minus malum est, omittere Sacrum, quam deserere infirmum, quia de Sacro audiendo est præceptum affirmativum tantum, & juris humani; at de infirmo est negativum, & juris naturalis, *Sanch. Bec. l. c. 3.* Si utrumque videatur æquè grave, utrum volet, absque peccato eliget, ob defectum libertatis. Quod verum est, etiamsi culpabiliter in istam perplexitatem se coniecisset, modo de culpa præterita doleat. Ratio est, quia alioqui ad impossibile obligaremur, quod nec Deus exigit, nec fieri potest; ideoque tum cessat obligatio minor: vel si sint, aut videantur æquales, utraque liber. vid. *Laym. l. c. ca. 4 n. 4. & 5. Fil. t. 21. c. 4. Bon. l. c. p. 6. n. 27.* 88

F 84

F 82

A D D E N D A.

Q. 10. An dictamen conscientia debeat esse certum; R.

46

§. I. Dictamen speculativum, quale est v. g. *pingere die festo non est servile*, non necessario debet esse certum, sed sufficit esse saltem probabilius, & hoc tantum volunt multi ex antiquis, quos refert *Oviado* 1. 2. t. 4. *controv. 1. n. 6.*, nec alii volunt *Vasq. & Sanch.* uti rectè *Terillus* de consc. prob. q. 13. n. 1. licet aliqui eos citent in contrarium: aliud etiam non vult *Suar.* uti patet ex illis, quæ habet in 1. 2. tr. 3. d. 12. f. 3. n. 2. Item f. 5. à n. 2.

§. II. Ad honestè operandum debet dictamen ultimum & practicum esse saltem moraliter certum, ita DD. omnes communiter cum *Cardena* in 1. Crisi d. 15. c. 4. n. 238. *Illf. t. 1. d. 1. a. 2. & Terillo* supra,

47

B 4

prà,

præ, item in Reg. mor. q. 40.; est autem partim contra
 Eliz. 1. 3. q. 1. & 2. & 18. §. 4. Gonz. d. 4. à n 82. Aucto-
 rem Synopsi n. 121. Camargo p. 1. l. 2. controv. 4. à
 n. 177. qui dicunt sufficere iudicium practicum pru-
 dens: partim contra aliquos recentiores, qui ex-
 pressè docent ad honestè operandum sufficere, quòd
 dictamen ultimum etiam practicum sit tantum pro-
 babile vel saltem probabilius: Taber. c. 3. dicit suf-
 ficere probabile, dummodo iudicetur absolutè ve-
 rum: quid *Ess.* sentiat, non satis liquet, nam in ap-
 pend. a. 197. dicit non requiri, ut dictamen ultimum
 & reflexum habeat certitudinem, postea a. 200. di-
 cit ultimum dictamen quòd reflexivum habere perfe-
 ctam certitudinem; quidquid sit de illo, responsio
 48 nostra *Probat*, nam in primis ita videtur docere
S. Th. quodl. 8. a. 13. O. ubi ad conscientiam requi-
 rit, ut in nullam dubitationem adducatur: simili-
 ter 1. 2. q. 19. a. 5. Conscientiam vocat applicatio-
 nem scientiæ ad actum, & de verit. q. 17. a. 2. ad 2.
 dicit conscientiam includere scientiam. *Ratio* autem
 est I. quia qui operatur ex iudicio practico tantum
 probabili, scit iudicium, quo nititur, posse esse fal-
 sum, ergo non est certus se non peccare formaliter,
 ergo sic operando se exponit periculo peccandi for-
 maliter & virtualiter contemnit legem, ergo peccat.
Neque dicas cum Eliz. q. 2. §. 5. esse tantum peri-
 culum remotum, quod vitare non tenemur, *nam*
 revera est proximum, cum omnes sic operando
 semper agnoscant periculum, quòd semper est con-
 junctum, adeoque semper formidare debeant, ne
 peccent. *Conf.* quia ultimum dictamen conscientia
 debet esse tribunal irrefragabile, coram quo homo
 sine dubitatione vel condemnatur ut nocens vel ab-
 solvatur ut innocens, sed dictamen tantum proba-
 bile non est irrefragabile, cum possimus illud nega-
 re;

re, utpote non convincens nec necessitans intellectum, ergo. II. Qui habet suspensionem vel scrupulum peccati, debet prius se resolvere saltem exercite, sicut enim Cap. *per tuas*, 2. de *simonia*, dicitur esse peccatum operari contra conscientiam scrupulosam, nisi prius scrupulus deponatur sive conteratur; item cap. *Inquisitioni*, 44. de *sent. excomm.* dicitur, quod conjux habens conscientiam ex credulitate levi ac temeraria de impedimento dirimente possit exigere debitum, si tamen ad Pastoris sui consilium vel aliter explodat credulitatem illam levem ac temerariam, atqui opinans tantum probabiliter aliquid esse licitum, merito habet plus quam suspensionem, scrupulum vel credulitatem vanam de eo, quod idem sit illicitum, agnoscit enim pro hoc esse motiva gravia, hinc prudenter formidat, ne sit illicitum, ergo nisi aliunde se certificet de honestate operationis, sic operando peccat. III. Ut excludatur periculum peccandi, debeo cognoscere hoc ipsum esse verum, quod operando secundum dictamen probabile, non peccem, sed per solam hanc ultimam cognitionem dirigetur mea operatio, ergo hac sola ultima cognitio erit dictamen practicum, idque certum, ergo adhuc ad prudenter operandum prærequiritur dictamen practicum certum. Vide dicenda n. 66. *Dixi*, debere esse saltem moraliter certum, nam impossibile est de omnibus agibilibus habere dictamina Metaphysicè aut Physicè certa, ergo cum Deus non jubeat impossibilia, satis est habere moraliter certa, uti communissimè omnes cum *Moya* de op. prob. n. 57. contra *Palav.* de fide n. 72. qui requirit iudicium Metaphysicè evidens; sed *contra* est, quia ubi adest moralis certitudo, non manet locus prudenti dubio vel probabilitati in oppositum, ergo tum verè operor *ex fide*, adeoque secundum debitum conscientie.

51 §. III. *Objicies 1.* S. Tb. 1. 2. q. 96. a. 1. postquam sibi objecisset, quod lex, utpote mensura, debeat esse certissima, *Rdet ad 3.* quod in rebus contingentibus & humanis sufficiat talis certitudo, ut aliquid sit verum, ut in pluribus, licet interdum deficiat in paucioribus, id est, sufficere, ut sit probabilius; sed quod dicitur de lege, æquè aut magis valet de dictamine conscientiæ, ergo, ita *Eliz. R.* n. min. quamvis enim ad legem humanam sufficiat, quod probabiliter enunciet verum, tamen id non sufficit ad operandum secundum legem humanam, quia cum legislator humanus possit falli & fallere, non evitaretur periculum peccandi formaliter, & ideo ad licitè operandum secundum legem humanam, necesse est ex motivis reflexis sibi formare dictamen ultimum, uti explicabitur à n. 303.

52 *Obji. 1.* Si ad licitè operandum prærequiritur dictamen certum de honestate operationis, ergo certi sumus nos non peccare operando, ergo certi esse poterimus de statu gratiæ, quod est contra scripturam, dicentem nescire hominem, an amore an odio dignus sit, item contra eandem scripturam & SS. PP. frequentissimè dicentes, viam justorum esse inter spem & metum, neque nos scire posse, an Deo placeamus, ita *Eliz. l. 8. q. 3. §. IV. R.* Ergo certi sumus nos non peccare operando hunc actum, & nos non peccasse operando alios actus, n. primam & secundam seq. fortè enim aliàs operati sumus cum dubio vel ex temeritate vel cum ignorantia vincibili; item, si antehac peccavimus, jam non possumus esse certi de efficacia contritionis nec de valore Sacramenti suscepti, ergo non sumus certi de statu gratiæ, sed stamus inter spem & metum.

53 *Inst.* Saltem in nobis non dabuntur peccata occulta

culta vel dubia, neque scrupuli. *R. n. aff.*, nam in primis posuimus peccasse & peccatorum esse oblitum, quæ peccata utique erunt occulta: deinde cum non semper ita perceptibiliter formemus dictamen reflexum, sæpe dubitamus, an satis formaverimus nobis conscientiam practicam; item, quia operamur quandoque cum timore peccati materialis, dubitamus, an etiam non processerimus cum timore peccati formalis; item, nescimus, an semper satis resistiterimus tentationibus &c., & hæc sunt peccata dubia: denique adhuc facilius sunt scrupuli cum hi sint anxietas consistens cum certitudine conscientia, uti c. 3. dicitur: & simili modo quandoque experimur quasdam tentationes in fide, quæ nos reddunt anxios, afferuntque formidinem levissimam de opposito, quamvis certò credamus omnia, & inde etiam esse possunt scrupuli.

Obji. 3. Quando objectum est probabiliter prohibitum, habeo hoc iudicium, *non sum certus, quòd Deus illud non prohibuerit*; & tamen simul deberem habere etiam hoc iudicium, *certus sum me non peccare prosequendo hoc objectum*, atqui illa duo iudicia pugnant inter se, ergo non possum habere iudicium certum, quòd non peccem. *R. n. min.*, non enim sunt de eodem secundum idem, nam primum iudicium pro objecto habet actum secundum se, prout substat dubiæ prohibitioni; secundum iudicium pro objecto habet actum, prout substat circumstantiis invincibiliter ignoratæ prohibitionis, libertatis, quæ possidet, &c., uti in dub. seq. explicabitur: & ita iudex condemnando hominem secundum allegata & probata, habet hæc duo iudicia, *certus sum me non peccare condemnando*; *non sum certus, quòd hæc condemnatio non sit prohibita*, nam posset esse contra jus hominis fortasse re ipsa innocentis.

Obji.

54

vide n. 21

55 *Obji. 4.* Ad cavendum periculum formaliter peccandi, satis est, si præmissâ morali diligentia faciam id, quod mihi videtur honestum, sed etiam si præmiserim illam diligentiam, non semper erit mihi certum, quod honestè operer, ergo. *R.* Non erit mihi certum ex vi iudicii directi & speculativi, c, non enim semper inveniam certam rationem pro honestate objecti: non erit mihi certum ex vi iudicii reflexi & practici, n, si enim omnibus consideratis sit mihi probabile, quod sit licitum, hoc ipso reflexè & practicè certò iudicabo hoc mihi esse licitum, uti magis explicabitur ad dub. seq.

56 *Inst. 1.* Rudes semper peccabunt, non enim formant sibi eiusmodi ultima dictamina certa. *R.* n. aff., nam interrogati, cur non peccent hoc vel illud faciendo, respondent, se ideo non peccare, quia faciunt, quod putant sibi licitum, & hoc re ipsa est dictamen ultimum reflexum.

57 *Inst. 2.* Nullus homo potest esse certus, quod in ultimo etiam illo iudicio procedat sine passione, ergo nullus homo potest habere iudicium practicum certum, ita *Gonz. R. 1.* multò minùs potes esse certus, quod in iudicio directo etiam probabiliore ita procedas, ergo nunquam ex vi iudicii etiam probabilioris certò honestè operaberis. *R. 2. n. anteced.* quia experior me procedere bonâ fide, ergo habeo moralem certitudinem, quod non procedam ex passione, etiam si fortè habeam ignorantiam, inadvertentiam aut errorem inculpabilem circa veritatem objecti, sicuti in se est.

58 *Obji. 5.* Operans ex iudicio prudenti non peccat, quia operatur prudenter, sed operans ex iudicio probabili operatur ex iudicio prudenti, quia iudicium probabile est prudens, quamvis enim fortè non sit verum, tamen illi adest rationale motivum & abest

& abest omnis temeritas, ergo operans ex judicio probabili non peccat. *R.* Operans ex judicio prudenti removente periculum peccati formalis, non peccat, c, ex judicio prudenti sed non removente periculum peccati formalis, n. maj. vel potius ejus suppositum, nam si in istis circumstantiis sit practicum, non est prudens, nam imprudenter facit, qui se exponit periculo formaliter peccandi, quod fit, si operetur immediatè ex judicio tantum probabili.

Inst. 1. Dictamen probabile est sufficiens ad excludendam omnem conscientiam peccati, quia operans ex illo sic dicit, est mihi licitum pingere die festo; sed impossibile est, ut cum illo judicio stet alterum, quo dicat, pecco pingendo die festo, ergo. *R.* n. antec., talis enim per judicium directum cum formidine dicit, est mihi licitum pingere, hinc non potest quidem per simile judicium directum dicere, pecco pingendo, attamen per judicium reflexum tendens in eam formidinem prioris judicii, & in cognitum periculum peccandi, debet dicere se peccare pingendo, quia cognoscit, quod exponat se periculo peccandi, statque hoc judicium cum priore, quia est de alio planè objecto.

Inst. 2. Judicium directum de honestate operationis necessariò fundat & post se trahit judicium reflexum ac certum de eadem honestate, ergo excludit formidinem peccati, ergo se solo sufficit ad honestam operationem. *R.* 1. n. antec., quamvis enim, si judicem probabile esse, quod pingere non sit servile, ex vi hujus judicii impediatur, quominus judicem prohibitum esse, ut pingam, quia est servile; attamen adhuc potero judicare esse periculum peccati formalis, si pingam, & sic pingens peccabo, quia exponam me periculo peccati formalis. *R.* 2. Cum Terillo, distinguendo 1. seq., ergo excludit fundamenta

- mentaliter formidinem peccati, id est, fundat iudicium reflexum, per quod formido illa excludatur, & excludit formaliter & seipso, n. 1. & 2. seq.
- 62 *Inst.* 3. Si iudicium illud reflexum esset impossibile, licitè operarer ex iudicio directo saltem probabiliore, ergo etiam nunc. *R.* n. antec., quia operans cum tali formidine peccati, non operaretur bonâ fide, uti rectè *Terillus*.
- 63 *Obji.* 6. Operans ex conscientia invincibiliter erronea non peccat, sed talis non operatur ex dictamine certo, quia dictamen illud nequidem est verum, ergo, ita *Eliz.* q. 18. §. 4. *R.* n. min. nam sic operans habet duplex iudicium, unum directum, quod v. g. sic format, quando mendacio potest impediri iniustum homicidium, licitum est mentiri, sed hîc potest mendacio impediri iniustum homicidium, ergo hîc licitum est mentiri; hoc iudicium est falsum, sed inculpabiliter mentiens non operatur proximè & immediatè ex hoc iudicio, verùm ex alio reflexo, quo sic dicit, mentiens, quando invincibiliter iudicat esse mentiendum, non peccat, sed ego hîc & nunc mentiens pro impediendo homicidio, invincibiliter iudico mihi esse mentiendum, ergo non pecco: hoc ultimum iudicium est certum, ex quo proximè & immediatè regulatur nœa operatio.
- 64 *Obji.* 7. Missionarius licitè adit barbaros nudos spe convertendi, quamvis probabiliter tantùm iudicans se non inducendum ad peccatum: similiter medicus licitè adhibet dubia medicamenta, quamvis tantùm probabiliter sperans fructum, ergo similiter licitè operabor, tantùm probabiliter iudicans me non peccaturum. *R.* n. conf., nam etiam uterque certus est de honestate suæ operationis, Missionarius quidem ex vi hujus dictaminis; honestum est pro salute proximi se exponere periculo peccandi remoto

remoto, maximè quia ita operans ex charitate, merito sperat specialia Dei auxilia: Medicus autem ex vi illius; ubi desunt certa media, honestum est secundùm regulas artis adhibere dubia, quæ desperatis sæpe fuerunt salutis.

Obj. 8. Si ad licitè operandum requiritur iudicium certum de honestate operationis, ergo ad illicitè operandum etiam requiretur iudicium certum de inhonestate. *R.* n. seq., nam potius sequitur oppositum, hoc ipso enim quòd operer sine iudicio de honestate operationis, inhonestè operor, possumque advertere carentiam illius iudicii, etiamsi non habeam reflexum iudicium certum de inhonestate operationis: Ratio à priori est, quia bonum est ex integra causa, malum ex quolibet defectu, ita *Suar. Ovièd. n. 16. Bardi discept. 1. c. 9. n. 12.* aliique. Posset etiam permitti seq., nam videtur semper adesse iudicium certum obligationis aliter operandi vel abstinendi: *si dicas*, Sic semper adfore plenam advertentiam malitiæ, adeoque nunquam peccabitur ex semiplena advertentia, *R.* erit plena advertentia malitiæ alicujus, sive malitiæ in genere, non tamen semper gravis, ideòque poterit peccari venialiter ex semiplena advertentia malitiæ gravis; uti rectè *III. c. 1. d. 1. n. 4. Ex dictis.*

65

Sequitur contra Auctores n. 47. citatos, quamvis iudicium reflexum conscientiæ debeat esse certum, non tamen requiri ut directum sit certum, alioquin non erit licitum operari ex opinione probabilissima, quod damnat *Alex. VIII.* nam opinio probabilissima non excedit fines probabilitatis. II. Si iudicium directum debeat esse certum, cessat quæstio, an liceat sequi opinionem minus probabilem, nam si pro una parte sit moralis saltem certitudo, oppositum non erit strictè probabile, contrarietas autem est de conflictu opinionis directè tantum.

66

tantum probabilius, cum minus probabili. III. Rarissime licitum erit operari secundum alterutram opinionem probabilem, sed erit obligatio sequendi tutiora, uti ostendetur n. 293. IV. Quamvis adversarii dicant se operari ex iudicio suo directo tanquam dictamine ultimo, tamen reipsa nituntur alia certiore ratione reflexa, uti fatetur *Erenbr.* a 15. & innunt *Gonz.* d. 10. a n. 27. ac *Camargo* p. 1. l. 2. contr. 4. a n. 608. & 616. qui ex hoc probat sufficere iudicium directum simpliciter prudens & probabile, quia raro fallit, quia Deus ab homine non requirit nisi humanum agendi modum, nec prudentia requirit maiorem certitudinem in negotiis gravissimis, & denique quia periculum peccandi, quod remanet, est leve ac remotum, quæ rationes sunt reflexæ & faciunt dictamen ultimum reipsa certum hoc vel simili modo, ille certo prudenter agit, qui sequitur iudicium, quod raro fallit, quo nec Deus ab homine nec prudentia a quoquam requirit certius, & cum quo non est conjunctum periculum peccandi nisi leve & remotum, sed qui sequitur iudicium directum simpliciter prudens & probabile, ille sequitur iudicium, quod raro fallit, quo nec Deus ab homine nec prudentia a quoquam requirit certius, & cum quo non est conjunctum periculum peccandi nisi leve & remotum, ergo ille certo prudenter agit: vel si vis brevius, certo prudenter agimus sequendo iudicium directum simpliciter prudens & probabile, quia Deus & prudentia non obligant nos ad iudicium certius: hæc iudicia reflexa, sunt utique prudentia & certiora quam præcisè directum, ergo dicendum est in illis consistere ultimum dictamen practicum.

87

Q. 11. Quid addi possit ad clarius explicandam, partim naturam & species dubii, partim conscientiam dubiam. R. seq. §. I.